

Janusord

Et ord som kan ha to motsatte eller motstridende betydninger, kalles et janusord eller et autoantonym.

PUBLISERT 4. oktober 2013

Romernes gud Janus hadde ansikt både foran og bak på hodet og så samtidig tilbake på gamleåret og framover mot det nye, derav januar. Ideen til dette stykket kom av ordet *barnesakkyndighet*. Et mulig janusord, barn kan da ha sakkyndighet.

I norrønt kunne *fá* (få) bety å få og å gi. Et forterpet eksempel er at *forfordele* betyr å gi for lite og å gi for mye. Her har vanlig bruk, usus, grepet inn; nå brukes det nesten bare om å gi for lite. *Suboptimalisere* kan brukes positivt om å dele et problem opp i mer håndterlige deler, men brukes oftere om å rote seg bort så en mister oversikten. Et *motstykke* er noe som svarer til noe annet, et sidestykke, men også en motsetning, kontrast. Å *die* er å få melk eller å gi melk. En *uttelling* er en utgift eller en positiv virkning. *Karantene* kan være et forbud eller en beskyttelse. Ord som *lære* og *låne* blir om nødvendig gjort entydige med et adverbial eller et objekt, *lære bort / lære engelsk, låne ut / låne penger*.

Endrede tilstander kan skape nye janusord. Når ørnen er en fredet fugl, er *ørnerov* kanskje ikke at den røver et spedbarn, men at fuglen selv blir røvet. På den annen side kan frekvens gripe inn og gjøre ordet entydig: De fleste stusser hvis de en sjelden gang ser at *politivold* har gått ut over politiet.

Skal vi være enige om å gjøre ordet *barnesakkyndighet* entydig ved bare å la det bety 'sakkyndighet om barn', til forskjell fra 'barns sakkyndighet'?

Dag Gundersen, ordbokredaktør og professor i nordisk språkvitenskap

Teksten sto på trykk første gang i Tidsskrift for Norsk psykologforening, Vol 50, nummer 10, 2013, side 1024